

IŽANGA

Viename tolimame už Abido šventyklos ir miesto esančių nykių Libijos kalnų slėnyje, spėjamoje Ozyrio deginimo ir laidojimo vietoje, buvo rastas kapas, kuriame tarp viso kito buvo ir keletas papiruso ritinių, kuriuose surašyta ši istorija. Pats kapas labai erdvus, ypač įdomus dėl vienos gilios šachtos, kuri iš uolose iškirstos olos, kitados galėjusios būti mirusiojo giminių ir draugų maldos vieta, leidžiasi tiesiai į sarkofagų vietą. Šachta – ne mažiau devyniolikos pėdų gylio, jos dugne rasta tik trys sarkofagai, nors erdvės čia daug daugiau. Du iš šių sarkofagų, kuriuose, be abejo, buvo palaidoti vyriausiojo žynio Amenemcheto ir jo žmonos, Harmachio, šios istorijos didvyrio, tėvų palaikai, be gailesčio sudaužė šį kapą aptikę arabai.

Arabai buvo sunaikinę ir abi mumijas, ieškodami tarp jų kojų paslėptų turtų, o paskui galbūt liekanas, kaip yra pratę, už kelis piastrus pardavę pirmam pasitaikiusiam keleiviui, nes nelaimingajame Egipte gyvieji pragyvenimo lėšų ieško didžiųjų savo prosenių kapuose.

Netrukus po to vienas žymus mokslininkas plaukė Nilu aukštyn į Abidą ir ten susipažino su arabais, kurie buvo apiplėšę tą kapą. Jie išdavė jam tos vietos paslaptį ir taip pat pasakė, kad ten dar yra vienas neliestas sarkofagas. Jie paaiškino, kad tas atrodes kaip neturtingo asmens, todėl jie palikę jį neatidarytą, be to, negalėję gaišti. Apimtas smalsumo sužinoti slėpinį karsto, kuris dar nebuvo iškoneveiktas, mano draugas dovanomis palenkė arabus, kad parodytų tą kapą. Kas buvo po to, perteiksiu jo paties žodžiais, kaip jis man parašė:

„Tą naktį praleidau netoli Seto šventyklos ir rytą atsikėliau dar prieš auštant. Su manimi buvo žvairas berniokas, vardu Ali, ir mažas, bet rinktinis būrelis padėjėjų. Praėjus valandai po saulės užtekėjimo atvykome į tą slėnį, kuriame buvo kapas. Tai nykus kraštas, į kurį saulė visą dieną žeria savo džiovinantį karštį, ir didžiulės rausvos uolos, kurių čia visur pilna, taip įkaista, kad negalima prie jų prisiliesti, o smėlis degina kojų padus. Ir šį rytą eiti jau buvo per karšta, todėl tam tikrą kelio tarpą turėjome joti asilais, – tik sakalas, kuris padangėje ties mūsų galvomis plaukiojo mėlyname ore, buvo vienintelis šios dykumos lankytojas, – kol galų gale atvykome prie didžiulio akmeninio pylimo, saulės ir smilčių nulyginto per šimtmečius. Čia Ali sustojo ir pasakė, kad kapas esąs po šiuo pylimu. Dabar nusėdome nuo savo asilų, palikome juos saugoti vienam felachų berniukui ir nuėjome prie uolų. Apačioje, prie jų pagrindo, pamačiau siaurą olą, į kurią žmogus vargiai galėjo įlįsti. Tai buvo šakalų darbas: anga ir tolimesnė kiaurymė buvo prinešta smėlio. Tačiau ši maža skylė buvo galimybė surasti kapą. Palyginti su lauke esama kaitra vėsoku urvu Ali ropojo pirmas, aš – paskui jį. Iš ryškios saulės šviesos patekome į baisią tamsybę. Užsidegėme atsineštąsias žvakes ir gerai apsižvalgėme. Buvome didelėje ilgoje, žmonių išraustoje oloje, kurioje beveik nebebuvo smilčių. Sienose matėme religinių Ptolemėjaus laikų paprasto stiliaus paveikslų, tarp jų ir paveikslą didingo senio su ilga balta barzda, sėdinčio raižytoje kėdėje su lazda rankoje¹. Prieš jį slinko žynių

procesija, jie nešė šventas statulas. Dešinėje šios olos kertėje buvo keturkampė, tvarkingai juodoje uoloje iškirsta šachta, kuri vedė į tikrąjį karstų būstą gilumoje. Buvome atsinešę stiprią kartį, kurią perdėjome per angą, o prie jos pririšome virvę. Po to Ali, – apie kurį, jei galima jį išteisinti, reikia pasakyti, kad tai tikras nutrūktgalvis ir drąsus vagis, – sugavo virvę ir, įsikišęs užantin keletą žvakių, basomis kojomis atsispirdamas į slidžias šachtos sienas, pradėjo nepaprastai greitai leistis žemyn. Netrukus jis išnyko tamsoje, tik virvės judėjimas mums rodė, kad ten kažkas vyksta. Pagaliau virvė nustojo judėjusi, ir iš šachtos pasigirdo silpnas duslus garsas; iš jo supratome, kad Ali laimingai nusileido. Po to gelmėje suspindo silpna šviesa. Tai Ali užsidegė vieną žvakę. Šviesos pabaidyti šimtai šikšnosparnių beveik be perstojo ėmė kilti aukštyrų tylutėliai, lyg dvasios. Dabar buvo mano eilė. Tvirtai aprištas virve buvau pamažu nuleistas į šventas gelmes. Tai nebuvo itin maloni kelionė. Jei mano padėjėjai būtų padarę kokią nors klaidą, tikriausiai būčiau ištiškęs. Be to, visą laiką šikšnosparniai daužėsi į mano veidą ir kibo į plaukus, o jais aš visada šlykštėjausi. Pagaliau po kelių kankinimo kybojimo ir baimės minučių pasijutau atsidūręs siaurame koridoriuje šalia savo draugo Ali, apkibusio šikšnosparniais ir išprakaitavusio, iki kraujo nubrozdiniais keliais ir krumpliais. Po to nusileido ir vienas arabas, kuris kaip jūreivis nusliugė virve; kiti turėjo laukti viršuje. Taigi buvome pasiruošę ieškoti toliau. Ali ėjo priekyje su degančia žvake – mes kiekvienas nešėmės rankoje po vieną, – ir nuvedė mus į šoną ilgu perėjimu, kuris buvo beveik penkių pėdų aukščio. Pagaliau koridorius praplatėjo, ir mes atsidūrėme tikrame karstų būste, troškiausioje ir tyliausioje vietoje, kokioje tik man kada nors yra tekę būti. Čia buvo dusinamai tvanku. Buvome dideliame, uolose iškirstame, keturkampiam kambaryje, kurio sienose nematėme nei piešinių, nei skulptūrų. Iškėliau žvakę aukščiau ir apsidairiau. Ant grindų mėtėsi sudaužytų sarkofagų ir abiejų mumijų liekanos, kurias arabai buvo išmetę ieškodami turtų. Sarkofagų piešiniai buvo nepaprastai gražūs; gaila, nieko negalėjau suprasti, nes nemoku skaityti hieroglifų rašto. Apžiūrėjęs kaulus, supratau, kad čia būta vyro ir moters². Vyro galva gulėjo atskirai nuo kūno. Pakėliau ją ir gerai įsižiūrėjau. Vyriškio būta visiškai nuskusto – to reikalavo papročiai, – o veidas buvo apdengtas auksiniais lapeliais. Nepaisant jų ir susitraukusios odos, veidas, mano manymu, buvo įspūdingesnis ir gražesnis už visus, kuriuos man yra tekę matyti. Tai buvo *labai seno vyro veidas*, o jo, net negyvo, bruožai rodė tik romumą ir kilmingą rimtį, kad net mane apėmė prietaringas pasibaisėjimas – nors, kaip tamsta žinai, esu pratęs matyti mirusiuosius. – Todėl galvą tuojau pat padėjau ant žemės. Antrasis, moters veidas, dar tebebuvo uždengtas keletu raiščių, kurių neleidau nuimti; aišku, kad tai turėjo būti graži aukšta moteris.

– Ten yra kita mumija, – pasakė Ali, rodydamas didelę tvirtą skrynią, kuri buvo verste nuversta į kampą, nes gulėjo ant šono.

Priėjau prie mumijos skrynios, norėdamas ją apžiūrėti. Ji buvo kruopščiai padaryta iš kedro medžio, tačiau be jokio įrašo ir be jokių piešinių.

– Iki šiol man niekuomet nėra tekę tokios matyti, – tarė Ali. – Matyt, laidotuvės turėjo būti skubios, todėl liko neužbaigta. Liečiau nuversti ją šalin kaip nevertingą.

Ilgai apžiūrinėjau mumijos dėžę, ir kuo toliau, tuo labiau ji ėmė mane dominti. Prieš tai išmėtyti mirusiųjų kaulai man buvo padarę tokį nemalonų įspūdį, kad buvau pasiryžęs nebeliesti nesugadinto karsto, bet dabar smalsumas įveikė, ir mes ėmėmės darbo.

Ali buvo atsinešęs plaktuką ir kalną. Pastatėme karstą, jis pradėjo jį kalti uoliai ir vikriai, kaip patyręs kapų plėšikas. Netrukus Ali pastebėjo keistą šio karsto detalę: dauguma mumijų skrynių sukalama keturiais mažais užkalais – po du iš kiekvienos pusės. Taip pat šis turėjo aštuonis tokius užkalus. Tai bylojo, kad ją buvo norima ypač tvirtai užkalti. Pagaliau mums pavyko nukelti storą dangtį, nors ir gana sunkiai, nes jo būta beveik trijų colių storio. Mes pamatėme kūną, visą suvyniotą į tankią ir storą įmirkytą drobę (tai buvo nepaprastai keista).

Ali žiūrėjo į mumiją išplėtęs akis. Ir visai nenuostabu, nes ši visiškai skyrėsi nuo kitų. Dažniausiai mumijos guli aukštieji ir taip sustingusios, jog atrodo lyg išdrožtos iš medžio, o ši gulėjo ant šono ir, nepaisant aprišalų, jos keliai buvo truputį lenkti. Maža to, auksinė kaukė, kuria Ptolemėjaus laikotarpiu būdavo apdengiamas mirusiojo veidas, buvo nuslinkusi po galva.

Tai pamačius, nejučiomis kilo mintis, kad mumija dar turėjo gerokai judėti po to, kai buvo uždaryta karste.

– Keista mumija, – tarė Ali. – Žmogus dar nebuvo miręs, kai čia atsidūrė.

– Nesąmonė! – atsakiau. – Kas yra kada nors girdėjęs apie gyvą mumiją?

Iškėlėme kūną iš karsto, vos išsilaikydami neužtroškę nuo mumijos dulkių, ir tada pamatėme pusiau paslėptą audiniuose po ja pirmąjį savo radinį. Tai buvo papiruso ritinys, neatidžiai apvyniotas mumijos aprišalo gabalėliu. Atrodė, kad jis įmestas uždarančiam karstą³.

Ali godžiu žvilgsniu dirstelėjo į papirusą, bet aš pasiėmiau jį ir įsikišau į kišenę, nes buvome susitarę, kad viskas, ką rasime, bus mano. Po to pradėjome mumiją išvynioti. Ji buvo netvarkingai apvyniota labai plačiu ir stipriu aprišalu, vietomis paprastais mazgais suveržta taip, kad iš visko buvo matyti, jog darbas atliktas labai skubotai ir sunkiai. Tiesiai galvūgalyje gulėjo didelis gabalas drobės. Raiščiu, kurie turėjo ją suveržti, nebuvo, ir ant paties veido radome antrąjį papirusą. Ištiesiau ranką, norėdamas jį paimti, bet negalėjau. Atrodė, kad prilipęs prie stiprios, besiūlės numirėlių drobės, į kurią buvo įvyniotas kūnas ir kuri buvo surišta kojūgalyje, kaip ūkininkai užriša maišus. Šis drobinis apdangalas, taip pat storai išvaškuotas, buvo iš vieno gabalo ir taip padarytas, kad tiko kaip drabužis. Paėmiau į ranką žvakę, apžiūrėjau ritinėlį geriau ir pamačiau, kodėl jis taip tvirtai laikėsi. Drobulė buvo sulipusi ir laikė priklijavusi papirusą prie panašios į maišą drobės. Negalėjau jo nutraukti, nesuplėšęs lapų⁴.

Vis dėlto aš jėga jį nuplėšiau ir įsikišau į kišenę.

Po to dirbome toliau tą baisų savo darbą. Labai rūpestingai atskyrėme į maišą panašų drabužį ir pagaliau pamatėme vyro kūną. Tarp jo kelių buvo trečiasis papiruso ritinys. Pirmiausia paėmiau jį, po to apšviečiau numirėlį ir gerai apžiūrėjau. Užteko tik pažvelgti į jo veidą daktarui, kad pasakytų, kaip jis buvo miręs.

Kūnas nebuvo pakankamai išdžiūvęs. Matyt, jis nelaikytas septyniasdešimt dienų natryje, todėl išraiška ir veido bruožai buvo geriau išsilaikę negu paprastai. Nesileisdamas į smulkmenas, tenoriu pasakyti, kad tikiuosi, *jog niekuomet daugiau nebeteks man matyti tokios išraiškos, kuri buvo šio numirėlio veide*. Net arabai išsigandę atšoko atgal ir pradėjo murmėti maldas.

Baigiant dar reikia pridurti, kad numirėliui nebuvo padarytas ir paprastas skrodimas, reikalingas balzamuotojams atlikti savo užduotį. Puikūs veido bruožai rodė vyrą buvus geriausių metų, nors jo plaukai jau buvo spėję pražilti, galinga figūra buvo nepaprastai petinga. Tačiau neturėjau laiko atidžiau visko ištirti, nes nebalzamuotas kūnas, išvyniotas ir gavęs oro, po kelių minučių pradėjo irti. Per penkias šešias minutes iš jo liko tik žiupsnis plaukų, kaukolė ir keletas didesnių kaulų. Pastebėjau, kad vienas blauzdikaulis, nebeatmenu, kairysis ar dešinysis, buvo lūžęs ir labai blogai sudėtas. Viena koja turėjo būti visu coliu trumpesnė už kitą.

Daugiau nieko negalėjome rasti, ir kai praėjo susijaudinimas, kurį sukėlė tvankumas, įtampa, mumijos kvapas ir visas vaizdas, jaučiausi labiau miręs negu gyvas.

Pavargau rašydamas, ir laivas labai supa. Šitas laiškas, žinoma, sausuma nueis į tėviškę, o aš dar plauksiu vandeniui, bet praėjus dešimčiai dienų po to, kai tu jį gausi, tikiuosi būti Londone. Tada tau papasakosiu ir apie malonius atsitikimus išlipus iš kapo, taip pat, kaip vadovas Ali ir jo sėbrai vagys visokiausiais būdais stengėsi mane įbauginti, kad atiduočiau jiems papiruso ritinius, ir kaip aš jiems pasitarnavau. Po to mėginsime perskaityti tuos papirusus. Manau, kad juose bus ne kas kita, o kopijos iš „Mirusiųjų knygos“, bet gali būti ir kas nors daugiau. Kad aš, suprantama, apie šį mažą nuotykį nutylėjau Egipte, nėra reikalo nė minėti, nes kitaip tikriausiai būčiau užsikrovęs ant sprando visą *Bulacguer* muziejaus valdininkų personalą, sudiev, „mafich fineech“, kaip sakydavo Ali savo kalbos mišiniu!“

Mano draugas, šio laiško, iš kurio paėmiau čia pateiktą citatą, autorius, sutartu laiku atvyko į Londoną, o kitą dieną mudu apsilankėme pas vieną garsų mokslininką, kuris mokėjo skaityti hieroglifus. Galima lengvai įsivaizduoti, kaip susikaupę stebėjome, kaip jis vikriai vynioja papirusus ir pro auksinius savo akinius studijuoja slėpiningus ženklus.

– Hm, – ištarė jis pagaliau, – vis vien, kad ir kas čia būtų, – tai visai ne nuorašai iš „Mirusiųjų knygos“. O šventas Jurgi! Kas gi čia? Kle-Kleo-Kleopat-ra! – O mielieji mano, prisiekiu, jog tai istorija to žmogaus, kuris gyveno Kleopatros laiku, garsiosios Kleopatros dienomis, nes čia drauge su jos yra ir Antonijaus vardas. Man čia užteks darbo šešiams mėnesiams, mažiausiai šešiams mėnesiams!

Dėl tos linksmos vilties jis iš tikrųjų prarado savitvardą; kaip vaikas šokinėjo po kambarį ir vis šaukė: „Aš jį išversiu, aš jį išversiu, o po to jį paskelbsime. Visi Europos egiptologai apkvaiš iš pavydo! O, koks radinys! Koks vertingas radinys!“

Ir tu, kurio žvilgsnis skverbiasi į šiuos puslapius, matai, jie čia išversti ir išspausdinti, tie papirusai guli čia prieš tave – dar neatrasta žemė, į kurią tu laisvai gali keliauti!

Harmachis tau kalba iš užmiršto kapo. Nutolsta laiko ribos, ir lyg žaibo apšviestas prieš tavo akis iškyla ateities paveikslas seniai praėjusių laikų tamsumos rėmais.

Jame pamatysi tuos abu Egiptus, kuriuose tylinčios piramidės remia dangų jau ištisus tūkstančius metų, – abu graikų–romėnų ir Ptolemėjaus Egiptus ir kitus du mirštančių hierofantų [5](#) Egiptus, pasenusius daugybe amžių ir vaitojančius po seniai žlugusios garbės atsiminimų našta.

Jis tau byloja apie seną krašto valdinių ištikimybę, prieš žlugimą dar kartą šviesiai suliepsnojusią ir sulaikiusią galingą laiką, kuris nuvertė senuosius Egipto dievus.

Šiuose jo ranka prirašytuose lapuose tu pažinsi išdidžią daugiaveidę Izidę, tiesos tarėją. Susipažinsi su Kleopatra, ta ugnies dvasia, kurios kerintis grožis lėmė ištisų valstybių likimą. Perskaitysi, kaip Charmionė buvo sunaikinta tuo pačiu kardu, kurį ji kalė norėdama keršyti kitiems.

Tave, *einantį tuo pačiu keliu*, kuriuo kitadosėjo ir jis, sveikina *Harmachis*, kaltas dėl Egipto žlugimo, kai sumanė išsiskirti su šiuo pasauliu. Pasakodamas apie savo žlugusį gyvenimą, jis tau byloja, kas daugeliu atvejų gali įvykti ir tavo gyvenime. Iš tamsaus Amenti [6](#), kur dabar atgailaudamas leidžia savo dienas, jis atvirai pasakoja tau *savo nuopuolio istoriją*, kaip jis, pasidavęs pagundai, užmiršo savo dievą, savo garbę ir tėvynę.

[1](#) Mano manymu, tai paties Amenemcheto paveikslas.

[2](#) Be abejonės, Amenemcheto ir jo žmonos.

[3](#) Šiame ritinėlyje buvo trečioji neužbaigta mūsų pasakojimo dalis. Kiti du ritiniai buvo paprastos formos. Visi trys parašyti tuo pačiu braižu, ta pačia ranka, demotiniu raštu.

[4](#) Tuo galima paaiškinti spragas paskutiniuose antrojo ritinio puslapiuose.

[5](#) Visų slėpinių aiškintojų.

[6](#) Egiptiečių požeminis pasaulis arba skaistykla.